

I když v Česku máme studium zadarmo, tak si ho nemůže dovolit každý

15.1.2024 - | Vysoká škola chemicko-technologická v Praze

Ze zákona má ministr školství povinnost diskutovat jakékoliv věci, které se týkají vysokého školství, se dvěma reprezentacemi: jedna jsou rektori - Česká konference rektorů, druhá je Rada vysokých škol, ve které jsou voleni zástupci z akademiků (za každou fakultu školy a dva za celou školu) a studentů (dva za školu). Tito studenti pak v rámci Rady tvoří vlastní „Studentskou komoru“.

Nejdříve nám představte, co to je SK RVŠ.

Je to tedy uskupení aktivních studentů, které má oficiální zastoupení před ministerstvem, což mu umožňuje dělat různé věci. SK RVŠ je vlastně takový hlas studentů v České republice. Můžeme se vyjadřovat k novým zákonům, jako např. aktuální novela zákona o vysokých školách a nový zákon o výzkumu, vývoji, inovacích a transferu znalostí. Pokud je nějaký systémový problém, je možnost ho řešit přes Studentskou komoru a dostat ho výše až k politikům, kteří to řeší. Zároveň je to i reprezentace na mezinárodním poli, protože existují organizace v Evropě, kterých je studentská komora také součástí. Pokud se tedy řeší něco za Českou republiku, zástupce studentské komory je i hlasem ČR. Organizujeme i spoustu akcí, jako např. nedávno proběhlé předávání Cen Jana Opletala, dále různé konference pro senátory a mezinárodní partnery nebo oslavy 17. listopadu u Hlávkovy koleje.

Co je cílem SK RVŠ a jak to funguje?

Cílem je reprezentovat a zastupovat. Studenti jsou delegováni akademickým senátem jednotlivých škol a jejich mandát trvá 3 roky. Každá vysoká škola platí za členství poplatek, který pak vytváří rozpočet Rady a potažmo Studentské komory. Z tohoto rozpočtu se pak financuje provoz nebo pořádané akce.

Ještě se nám, jakožto studentské komoře, podařilo letos získat CRP projekt – tzv. Centrální rozvojový projekt, díky kterému jsme mohli dělat další aktivity a akce navíc pro zvýšení zájmů studentek a studentů VŠ o účast ve vysokoškolské samosprávě. Projekt se nám povedlo získat i díky dlouhodobé meziuniverzitní spolupráci, a hlavně díky naší tajemnici Aničce, která významně zprofesionalizovala SK RVŠ a pomohla zajistit dodatečnou finanční podporu z univerzit i na jiné akce, např. na Board Meeting ESU, který jsme loni organizovali v rámci českého předsednictva Rady EU.

Studentská komora se schází cca 1x měsíčně a při hlasování jsou si všechny školy rovné – jak veřejné a státní, tak soukromé (každá mají jeden hlas). Pak už se řeší jen struktura v rámci komory, tzn. předseda, místopředsedové a pak komise, které se zabývají různými tématy (momentálně tématy pro doktorské studium, vysokoškolskou samosprávu a legislativními záležitostmi).

Významnou prací studentské komory je vyjadřovat se k otevření nějakého zákona (příklad za všechny: novela vysokoškolského zákona) a snažit se hájit nebo zlepšit pozici studentů. Jako by se ministerstvo zeptalo: „A co si o tom myslí studenti?“ A SKRVŠ mu odpovídá.

Jakým způsobem se řeší nový vysokoškolský zákon a jak do toho SK RVŠ zasahuje?

U RVŠ se sbíhají připomínky vysokých škol, jsme oficiální připomínkové místo. V SKRVŠ, v legislativní komisi, si většinou otevřeme vysvětlující dokument (důvodovou zprávu), který popisuje

normálními slovy, ne právníčinou, co chce ministerstvo v zákoně mít, a pak ještě zákon jako takový. V legislativní komisi jsou právníci, kteří ten „nerd speech“ umí rozluštit a předělat do klasické mluvy. My koukáme na důvodovou zprávu a dané návrhy a diskutujeme o tom, jakou vůči tomu zaujmeme pozici. Tu si pak musíme obhájit před celou Radou vysokých škol, následně před ministerstvem (náměstky, vrchní ředitelkou atd.). V nejlepším případě pak naše připomínky zapracují a zákon se pošle vládě. Pokud projde tam, pokračuje do parlamentu až k finálnímu schválení prezidentem.

Je potřeba říci, že vysokoškolský zákon je hlavní řešená věc, dle mého nejdůležitější. Když jsem v roce 2018 nastoupila, už tehdejší předseda bojoval za vyšší stipendia, uznávání studií do placení zdravotního pojištění, prostě důstojnější podmínky pro doktorandy. Teď se třeba řešilo další navýšení doktorského stipendia, k tomu nepovinné doktorské státnice, uznávání doktorátu pro mateřskou, na důchody a jako praxe.

Dále se v souvislosti s VŠ zákonem řeší i akreditační standardy – pokud se má něco někde vyučovat, musí to projít akreditací a mít určitou úroveň. K tomu existuje Národní akreditační úřad (NAÚ), s tím Studentská komora taky komunikuje. Proto jsme řešili například statut doktorandů, zda je výhodnější být student či zaměstnanec, nebo přijímací řízení doktorandů, jestli by měl být pro jejich nabírání nějaký standard. NAÚ teď zpracovává standard, který SKRVŠ připravila.

Řešíme taky sociální stipendia, která nelze snadno získat. Dosáhne na ně jen pár stovek lidí v Česku a je to jen pár tisíc, takže z toho člověk zaplatí maximálně koleje. Navíc jsme tento problém řešili, když koleje stály ještě 3000 Kč, teď už stojí asi 5000 Kč, ale sociální stipendium je stále stejné, což je opravdu problém.

Co nám můžeš konkrétně říct k financování doktorandů?

Máme docela nízkou efektivitu doktorského studia, stát zainvestuje do doktorandů a 60 % z nich to studium nedokončí, takže z hlediska státu (a tedy nás všech, co to platíme na daních) investice vniveč. Máme i „mrtvé duše“, které prostě jen pobírají peníze, a pak odejdou. Asi jenom 7 % doktorandů dokončí doktorské studium do těch 4 let. Na západě je běžné, že doktorské studium má 3 roky. Je tam prostě 3letý projekt, který dokončíš, napíšeš dizertační práci, obhájíš a jsi doktor. Tady taky musíš napsat dizertační práci, vyjet do zahraničí, udělat 4 zkoušky, musíš publikovat, většinou učíš studenty, děláš státnice. Je to prostě práce na plný úvazek, za kterou máš dostat 11 200 Kč + 2 900 Kč, ale pokud k tomu nemáš nějaký finanční úvazek, ideálně na projektu svého vedoucího, jsi prostě ztracený nebo tě musí podporovat rodina.

Snažili jsme se vyřešit situaci zlepšením podmínek (finanční a sociální jistotou) a v rámci toho např. vymyšlením, jak to udělat, aby se vybírali ti „správní“ doktorandi už na začátku. Další z věcí byl i standard školitele, aby studenti neměli problémy s tím, že jim práce stojí kvůli školiteli. To se teď už dotáhlo do nějaké formy, kterou převzal Národní akreditační úřad a prošlo to připomínkováním MŠMT. Akademikům se to tedy moc nelíbilo.

V souvislosti s financováním doktorandů bych chtěla zmínit i Českou asociaci doktorandek a doktorandů (ČAD), která vznikla samostatně na Univerzitě Karlově. Jsou to aktivní studenti, kteří převzali iniciativu, hlavně tedy studenti humanitních oborů. SKRVŠ podepsala s ČAD memorandum o spolupráci, a protože je v komisi SK RVŠ, která řeší doktorandy, více zástupců z technických oborů, v diskuzích se dobře doplňujeme. Společně jsme vytvořili i příručku pro studenty, kteří nastupují na doktorát. Od ČADu bylo v minulosti taky hodně slyšet, že ač doktorandi dělají plnohodnotnou práci, dostávají jenom 7 000 Kč. Takže i díky nim jsme to pak dostali výše. Financování i samotné postavení doktorandů se ale stále řeší dál.

Když už jsme u financí, jak SK RVŠ řeší finanční situaci studentů bakalářských a

magisterských programů?

Nejvíce se asi řeší sociální a ubytovací stipendium. Snažili jsme se řešit i příspěvek na obědy, který je snad stejný od roku 2008 – asi 20 Kč na den. Ubytovací stipendium je teď strašně plošné a ve výsledku všichni dostanou skoro nic. V SK RVŠ jsme došli k tomu, že by to mělo být více konkretizované, tj. nejen rozhazovat peníze na všechny studenty, ale dostat trochu víc těm, co to potřebují. Co jsme zatím zkoušeli, to moc nevycházelo. Ministr nám řekl, že ať si klidně navrhneme, jak to chceme udělat, ale že víc peněz nám nedá, tak to je teď v řešení.

Snažíme se vymyslet systém, jakým to vylepšit, ale finanční situace všech studentů je opravdu složitá. Hezká analýza byla udělaná CERGE institutem, jmenovala se „Finanční podpora vysokoškolských studentů v České republice: Rekonstrukce systému nutná“. Porovnávali, jaká je finanční podpora oproti jiným státům, a došli k tomu, že i přesto, že máme vzdělání zadarmo, jsou ty náklady toho, kdo si může dovolit VŠ studovat, rozevřenější oproti státům, ve kterých nějaké ty poplatky za studium jsou, což zní docela paradoxně. Pokud jsi z bohatší rodiny, ve které jsou vysokoškolsky vzdělání, máš větší šanci na dostudování, než když jsi z chudší rodiny, ve které vysokoškolsky vzdělání nejsou. Prostě je to tak, jak nechceme. I když máme studium zadarmo, tak si ho nemůže dovolit každý, protože náklady jsou stejně stále vysoké.

Co dalšího například právě řešíte?

K té finanční situaci studenta řešíme trochu i ISIC a spolupráci s nimi. Nedávno vznikl dokument „20 priorit univerzity 21. století“, což je 20 jednoduchých bodů, kterým by univerzity měly věnovat pozornost a aktivně je řešit. No, zjistili jsme, že ne každá univerzita všechno splňovala. Ještě mě napadá, že když začala válka na Ukrajině, vzniklo několik různých studentských iniciativ, které jsme se snažili dát nějak dohromady, aby neřešil každý ty samé věci zvlášť, ale více se spolupracovalo. Stejně tak na začátku pandemie Covidu.

Většinou přijde nějaký podnět, ať už zevnitř SKRVŠ nebo zvenku, který začneme řešit. V posledních dvou letech se dost řešily i podněty ohledně sexuálního obtěžování. Na naší škole se pak i díky diskuzi v SKRVŠ vytvořil anonymní chat, který můžou studenti použít pro sdělení jejich trápení různých typů. Na druhé straně tohoto chatu stojí paní kancléřka, ombudsmanka, která se jim vždy snaží poradit.

Další info o tom, co děláme, se můžete dozvědět na našem webu www.skrvs.cz, nebo na sockách:

Pokud vás napadá nějaké téma, můžete se ozvat delegátovi Mírovi Halovi (halam@vscht.cz) nebo náhradnici v příštím roce, Barče Müllerové (mulleroy@vscht.cz).

<https://www.vscht.cz/popularizace/rozhovory/hala-a-hankova-i-kdyz-mame-studium-zadarmo-tak-si-ho-nemuze-dovolit-kazdy>